

AKTUALIZACJA ANALIZY ZAPOTRZEBOWANIA NA USŁUGI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Dokument opracowany na potrzeby realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020

Kielce, grudzień 2019

Oddział Programowania
Strategicznego i Analiz
Departament Inwestycji
i Rozwoju
Urząd Marszałkowski
Województwa
Świętokrzyskiego

Spis treści

WSTĘP	3
I. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNO-SPOŁECZNE DOTYCZĄCE EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W WYBRANYCH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH.....	6
II. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĄTRZREGIONALNYCH (LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH), PRZEPROWADZONA NA PODSTAWIE M. IN.: STOPNIA UPOWSZECHNIENIA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, ZRÓŻNICOWAŃ PRZESTRZENNYCH W DOSTĘPIE DO WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POPYTU NA MIEJSCA W OŚRODKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POTENCJAŁU I PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH, UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH ITP.....	15
III. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI.....	37
WNIOSKI	38
SPIS TABEL	40
BIBLIOGRAFIA	4141

WSTĘP

Wiele istotnych zmian rozwojowych w życiu każdego człowieka przypada na okres wczesnoszkolny. Dziecko niejednokrotnie po raz pierwszy w życiu styka się z pierwszymi obowiązkami związanymi z systematycznym uczeniem się. Od strony aktywności poznawczej dziecka, to przejście od zależności od dorosłego/rodzica do osiągnięcia stopniowej samodzielności poznawczej. Dla nauczyciela to zadanie włączania w proces wspierania rozwoju dziecka ukierunkowanych działań edukacyjnych, których celem jest nabycie przez dziecko umiejętności istotnych z punktu widzenia jego dalszej kariery edukacyjnej.¹ Ułatwienie dziecku nabywania umiejętności czytania, pisania, czy rozwijania myślenia wraz z nabywaniem podstawowych pojęć matematycznych i przyrodniczych, to trudne zadanie. Edukacja wczesnoszkolna podejmuje również zadanie wspierania rozwoju dziecka w głównych zakresach, uwzględniając w sformułowanych celach podstawowe sfery jego dorastania. Zatem wychowanie przedszkolne odgrywa znaczącą rolę w życiu małego człowieka przekładając się na jego późniejszy rozwój. Zdecydowana większość wrodzonych predyspozycji rozwija się intensywnie właśnie w wieku przedszkolnym. Intensyfikacja rozwoju możliwości intelektualnych człowieka, w tym jego zdolności do uczenia się przynosi najlepsze efekty właśnie w tym okresie. Jest to także najlepszy okres na zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce – niwelowanie dysharmonii rozwojowych, terapię zaburzeń, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych. Umiejętności, które małe dzieci wynoszą z przedszkola, procentują w szkole lepszymi wynikami w nauce, a w dorosłym życiu lepszym funkcjonowaniem społecznym i zawodowym. Zapewnienie lepszego dostępu najmłodszych dzieci do edukacji to najskuteczniejszy sposób na wyrównywanie szans edukacyjnych. Dlatego tak ważne jest inwestowanie w edukację małych dzieci.

Wychowaniem przedszkolnym w Polsce objęte są dzieci w wieku 3-6 lat. W dniu 29 grudnia 2015 roku Parlament Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 35). Najważniejsze zmiany w ustawie dotyczą:²

- obowiązku szkolnego dziecka od 7-ego roku życia,
- prawa do rozpoczęcia edukacji szkolnej dziecka od 6-ego roku życia,
- obowiązku przedszkolnego dla dziecka 6-letniego,
- prawa dziecka w wieku od 3-ego do 5-ego roku życia do korzystania z wychowania przedszkolnego.
- obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat.
- dziecko 6-letnie ma prawo do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej, o ile korzystało z wychowania przedszkolnego w roku szkolnym poprzedzającym rok szkolny, w którym ma rozpocząć naukę w klasie pierwszej.
- rodzice mogą zapisać do klasy pierwszej dziecko 6-letnie, które nie uczęszczało do przedszkola. Muszą jednak uzyskać opinię o możliwości rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole wydaną przez publiczną lub niepubliczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

¹ Murawska B.: „Edukacja wczesnoszkolna”, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2014 r.

² Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześcioletniego i siedmioletniego”, Warszawa.

Według nowych przepisów od 1 września 2016 r. wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. Także wszystkie dzieci 6-letnie oraz wszystkie chętne dzieci 5-letnie i 4-letnie mają mieć zapewnione miejsce realizacji wychowania przedszkolnego. Natomiast od 1 września 2017 roku gmina jest zobowiązana do zapewnienia miejsca realizacji wychowania przedszkolnego każdemu dziecku 3-letniemu. Dziecko w wieku 6 lat ma obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, w oddziale przedszkolnym przy szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego. Wychowanie przedszkolne jest realizowane nie tylko w przedszkolach, ale również w punktach przedszkolnych, zespołach wychowania przedszkolnego, a do 31 sierpnia 2019 r. w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych. Sieć publicznych przedszkoli ustala rada gminy. W przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi może uzupełnić sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych o inne formy wychowania przedszkolnego.³

Oprócz podstawy programowej zagwarantowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w placówkach wychowania przedszkolnego realizowane są również zajęcia dodatkowe, wykraczające poza ofertę programową. Działania na rzecz kształtowania i rozwijania wśród dzieci w wieku przedszkolnym kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej są często organizowane z indywidualnych inicjatyw kadry nauczycielskiej przy pomocy ogólnodostępnych środków współfinansujących.

Istotnym skutkiem wykorzystania funduszy UE wpływającym na realizację zadań z zakresu edukacji i opieki przedszkolnej, na który zwraca uwagę wielu samorządowców, jest skłonienie urzędów i jednostek im podległych do rozszerzenia zarówno oferty zajęciowej (nowe typy zajęć, wydłużanie i uelastycznianie godzin pracy placówek), jak i współpracy z różnego typu podmiotami zewnętrznymi, np. organizacjami pozarządowymi. Bez wątplenia dostępność funduszy europejskich działa stymulująco na rozwój infrastruktury przedszkolnej, uzupełnianie sieci placówek i różnicowanie ich oferty. Często zmiana jakościowa jest na tyle radykalna, że trudno wyobrazić sobie możliwość powrotu do stanu wyjściowego, a ewentualne ograniczenie oferty po zakończeniu zewnętrznego dofinansowania skutkowałoby sprzeciwem ze strony społeczności lokalnej. Wówczas pojawia się konieczność utrzymania tego samego bądź zbliżonego poziomu usług z własnych środków budżetowych. Niemniej jednak, zmiana wywołana przez fundusze unijne wydaje się więc nieodwracalna, choć postawy władz samorządowych wobec zadań na przyszłość są zróżnicowane.

Z perspektywy samorządowców istotnym problemem jest także nierówne traktowanie placówek niepublicznych i publicznych. Z jednej strony placówki niepubliczne są poszkodowane w wymiarze finansowym, otrzymując jedynie 75% kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu niepublicznym, z drugiej zaś – nie muszą spełniać wielu restrykcyjnych regulacji, którymi obwarowane jest funkcjonowanie placówek publicznych. Ta „nierówność” przedszkoli wobec prawa skłania niektóre z samorządów do daleko idących zmian w strukturze własnościowej placówek na swoim terenie. Przekształcanie przedszkoli publicznych w niepubliczne, mimo, że wciąż nie następuje często, jest

³ Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześciolatniego i siedmioletniego”, Warszawa.

przeważnie spowodowane właśnie chęcią „ominięcia” wielu restrykcyjnych przepisów i zaoszczędzenia środków w budżecie. Częściej aniżeli na przekształcenie własnej placówki w niepubliczną, samorządy decydują się na skłanianie podmiotów niepublicznych do otwierania nowych placówek. Pozwala to rozszerzyć ofertę (liczbę miejsc w przedszkolach) w gminie, jednocześnie nie narażając gminy na negatywnie postrzegany i stosunkowo kosztowny proces przekształcenia⁴.

Reasumując inwestycje we wczesnoszkolne programy nauczania to inwestycje w przyszłość dzieci i nie należy na tym oszczędzać. Dobrze zbudowana podstawa programowa lub umiejętność dostosowania charakteru zajęć do potrzeb przyszłego rynku pracy będzie procentowała w przyszłości niskim poziomem bezrobocia, jak i nowoczesnym, a zarazem konkurencyjnym rynkiem pracy, zaś dobre przygotowanie wczesnoszkolne pozwoli na szybkie zaspokojenie wymagań przyszłych pracodawców.

⁴ Swianiewicz P.: „Edukacja przedszkolna”, Wydawnictwo ICM, Warszawa, 2012 r.

I. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNO-SPOŁECZNE DOTYCZĄCE EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ W WYBRANYCH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

Rola edukacji przedszkolnej w budowaniu kapitału społecznego, została zaakcentowana w dokumentach strategicznych na szczeblu unijnym, krajowym, jak też regionalnym. Jednym z takich dokumentów jest **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, zwłaszcza Cel 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.**⁵ Aby zrealizować ten cel, niezbędne jest unowocześnienie i poprawa jakości edukacji oraz dopasowanie edukacji do potrzeb zmieniającej się gospodarki i społeczeństwa. W Celu tym zwrócono uwagę na zapewnienie powszechnego dostępu i wysokiej jakości opieki oraz edukacji w przedszkolach i szkołach wszystkich poziomów i typów oraz zorientowanie ich na pobudzanie kreatywności dzieci, młodzieży i dorosłych, i przygotowanie do uczenia się przez całe życie. Zauważono, że należy lepiej wykorzystać indywidualne i publiczne inwestycje w edukację wzmacniając kształcenie kluczowych kompetencji, wdrażając model kształcenia zawodowego opartego na uczeniu się praktycznym i na elastycznych ścieżkach uczenia się, tworząc ofertę atrakcyjnych studiów o profilu praktycznym i podnosząc ich jakość oraz wzmacniając wagę studiów I-ego stopnia tak, aby służyło to poprawie transferu w obszarze edukacja–rynek pracy w całym okresie realizacji Strategii. W **Kierunku interwencji dotyczącej stworzenia powszechnie dostępnej oferty wczesnej edukacji i opieki wysokiej jakości, nastawionej na wspomaganie rodziców wychowujących dzieci w wieku 0-5 lat (DSRK 2030) zawarto:**⁶

- Przyjęcie zintegrowanego podejścia do wczesnej edukacji i opieki: system powinien pełnić zarówno funkcję opiekuńczą (ułatwiać rodzicom aktywność zawodową), jak i edukacyjną i obejmować całe spektrum wieku od 0 do 5 lat;
- Tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci w wieku 0 –5 lat, przede wszystkim na terenach wiejskich i w małych miasteczkach;
- Zapewnienie różnorodności form wczesnej edukacji i opieki z zagwarantowaniem wysokiej jakości tych form, stosownie do potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci w wieku 0-5 lat (realizowanie takich zadań przez samorzady terytorialne musi być powiązane z przyznaniem środków na te działania);
- Dostosowanie procesu kształcenia nauczycieli wychowania przedszkolnego do modelu współpracy przedszkoli z rodzicami.

Kolejnym dokumentem strategicznym, w którym zawarto problem wychowania przedszkolnego jest **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)**. Powyższa tematyka jest ujęta w **Obszarze Spójność społeczna, w Celu II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony**. W Obszarze tym stwierdzono, że sytuacja w zakresie opieki przedszkolnej (dzieci w wieku 3-5 lat) wyglądała obiektywnie znacznie lepiej niż w przypadku opieki żłobkowej. W 2015 r. na jedno miejsce

⁵ Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji: „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju”, Warszawa 2013 r.

⁶ <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

w placówce wychowania przedszkolnego przypadało 1,12 dzieci. W roku szkolnym 2014/2015 odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej wyniósł 84,2%. Jednak nawet przy tak wysokim wskaźniku istnieją dysproporcje pod względem terytorialnym. W 52 gminach upowszechnienie wychowania przedszkolnego wyniosło poniżej 40% (wyłącznie gminy wiejskie), a w 168 gminach wskaźnik ten nie przekroczył 50%. W 358 gminach w Polsce nie ma w ogóle przedszkoli, ale funkcjonują inne formy edukacji przedszkolnej – gminy próbują zaspokajać potrzeby w zakresie wychowania przedszkolnego prowadząc oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego⁷.

W Rozdziale IV. Kierunki interwencji położony został bardzo intensywny nacisk na konieczność szczególnej aktywności na płaszczyźnie polityki prorodzinnej. Określono, że powinna ona łagodzić negatywne trendy demograficzne i jest to szereg działań o charakterze finansowym, instytucjonalnym i prawnym, obejmującym takie obszary, jak: zdrowie, opieka nad dzieckiem, system podatkowy, dostęp do mieszkań, możliwość godzenia ról zawodowych i rodzinnych, elastyczność rynku pracy. Działania te to również działania promujące wartości rodzinne oraz zdrowie prokreacyjne. Skuteczna realizacja tej polityki wymaga podejmowania działań skoordynowanych i długofalowych. Należy jednak podkreślić, iż wiele elementów tego procesu jest już prowadzonych równolegle. Istniejące rozwiązania w tym zakresie (np. urlopy), bezpośrednie wsparcie finansowe dla rodzin posiadających dzieci (program Rodzina 500+) zostaną wzmocnione poprawą dostępności usług opieki nad dziećmi do lat 3, poprzez tworzenie nowych miejsc opieki w różnych formach (np. żłobek, usługa opiekuna dziennego, klub dziecięcy). Prowadzone będą również inwestycje w rozwój edukacji przedszkolnej i zmniejszenie dysproporcji w jej upowszechnieniu – zwłaszcza pomiędzy miastem a wsią. Szczególnej uwagi wymaga sytuacja rodzin z osobą niepełnosprawną, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym, cechujących się niską aktywnością zawodową i społeczną opiekunów oraz wysokim ryzykiem ubóstwa ekonomicznego. Niepełnosprawność wpływa na wiele obszarów życia rodziny, tj. na jej sytuację materialną, społeczną, czy też zdrowotną.

Niezwykle ważne pozostają równoległe działania podejmowane we wszystkich obszarach polityki prorodzinnej, które pozwolą w pełni wykorzystać potencjał rodziny na rzecz odpowiedzialnego rozwoju. Skuteczna polityka rodzinna możliwa jest do osiągnięcia poprzez różnicowanie tych działań i kompleksowość ich oferty, na którą będą składały się zarówno bezpośrednie transfery finansowe zapobiegające ubóstwu rodzin z dziećmi (np. program Rodzina 500+), zmiany prawne, czy organizacyjne, wspomagające wychowywanie dzieci (przedszkola, urlopy macierzyńskie, rodzicielskie i wychowawcze), jak i zachęty do podejmowania pracy przez rodziców (preferencyjny system podatkowy i zasiłkowy). Aby polityka prorodzinna miała także długofalowy wymiar finansowy, należy dokonać jej krytycznego przeglądu, którego celem byłoby m. in. uspołnienie różnych programów, strategii oraz mechanizmów wspierania rodzin, w tym m. in. waloryzacji kwot i progów przyznawania różnego typu świadczeń, przegląd istniejących ulg i stawek podatkowych.

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w Działaniach do 2030 r., czołową pozycję w Projektach Strategicznych zajmuje Polityka rodzinna i opieka na dziećmi, czyli kompleksowe i systemowe wspieranie rodzin z dziećmi, uwzględnia m. in. systemowe zapewnienie opieki instytucjonalnej nad małymi dziećmi (do lat 3), umożliwiające aktywizację zawodową rodziców

⁷ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, str. 154.

i opiekunów oraz program zwiększenia liczby miejsc wychowania przedszkolnego i podniesienie jakości edukacji przedszkolnej⁸.

Kolejnym ważnym dokumentem, w którym przedstawiono kwestie wagi dotyczące wychowania przedszkolnego jest **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (SRKS)**. Dokument ten został opracowany przez Rząd w odpowiedzi na wyzwania, jakie dyktuje Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Celem głównym SRKS jest „Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski”. Według założeń zawartych w dokumencie cel ten będzie realizowany poprzez cztery cele szczegółowe:⁹

- a) Cel 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji;
- b) Cel 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;
- c) Cel 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;
- d) Cel 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

Cele szczegółowe dzielą się na Priorytety Strategii, a te na kierunki działań. Opisywany obszar tematyczny został umiejscowiony w SRKS w Celu szczegółowym 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji, w Priorytecie Strategii 1.1. Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły. Według SRKS postawy sprzyjające kooperacji, kreatywności oraz komunikacji są rozumiane jako postawy budujące kapitał społeczny, rozwijane w trakcie edukacji obywatelskiej, medialnej, kulturalnej, przyrodniczej, a także sportowej.¹⁰ Priorytet Strategii 1.1. Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły będzie realizowany zarówno poprzez zmiany w programach i metodach nauczania oraz sposobie funkcjonowania przedszkoli, szkół i placówek oświatowych, jak też przez zmiany w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli.

Priorytet ten obejmuje 3 kierunki działań:¹¹

- a) 1.1.1. Upowszechnianie w systemie edukacji metod nauczania i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania szkół, rozwijających postawy kreatywne, kooperacji i komunikacji;
- b) 1.1.2. Kształcenie i doskonalenie nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji społecznych wśród uczniów;
- c) 1.1.3. Wzmocnienie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej.

Opisywany obszar rozwoju u dzieci, dotyczący kształtowania kluczowych kompetencji oraz postaw został zawarty głównie w **Kierunku działań 1.1.1. Upowszechnianie w systemie edukacji metod nauczania i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania szkół, rozwijających postawy kreatywne, kooperacji i komunikacji oraz w Kierunku działań 1.1.3. Wzmocnienie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej w procesach kształcenia**. W Kierunku działań 1.1.1. zwrócono uwagę na to, że szczególne znaczenie ma jak najwcześniejsze uczestnictwo w zorganizowanych formach uczenia się i funkcjonowania w grupach rówieśników. Kluczowe jest więc rozwijanie kompetencji społecznych uwzględnionych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, począwszy od edukacji

⁸ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, str. 161.

⁹ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”.
¹⁰ http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

¹¹ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”.

przedszkolnej i wczesnoszkolnej, jak też kształtowanie u uczniów postawy wiarygodności, odpowiedzialności, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi, ciekawości poznawczej, kreatywności, gotowości do uczestnictwa w korzystaniu z dóbr kultury, podejmowania inicjatyw oraz pracy zespołowej. Natomiast w Kierunku działań 1.1.3. poruszono kwestię podejścia do nauczania ICT. Zagadnienia dotyczące edukacji medialnej, jak i bezpieczeństwa w korzystaniu z Internetu, powinny być omawiane z uczniami już na pierwszym etapie edukacyjnym. System edukacji musi skutecznie rozwijać kompetencje uczniów w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych, a sprawne posługiwanie się technologiami cyfrowymi jest jedną z ośmiu kluczowych i najważniejszych kompetencji dla wzmacniania społeczeństwa opartego na wiedzy.¹²

Rola edukacji przedszkolnej w budowaniu kapitału społecznego została zaakcentowana również w „Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020” znalazł się zapis mówiący o tym, że 95% dzieci w wieku od 4 lat do wieku rozpoczęcia obowiązku szkolnego powinno znaleźć się w systemie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. W strategii „Europa 2020” nacisk na kształcenie na wszystkich poziomach (m. in. na poziomie przedszkolnym) położony jest przede wszystkim w szczegółowych założeniach wynikających z priorytetu pierwszego, tj. inteligentny wzrost. Stąd, jedną z inicjatyw wiodących wpisujących się w założenia priorytetowe jest projekt przewodni pn.: „Młodzież w drodze” („Mobilna młodzież”), którego celem jest poprawa wyników, podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego oraz jakości kształcenia na wszystkich poziomach. W zakresie nauczania wczesnoszkolnego państwa członkowskie będą musiały m. in.:¹³

- zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach (od przedszkolnego);
- poprawić rezultaty procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (kształcenie przedszkolne, podstawowe, średnie, zawodowe, wyższe).

W Kontrakcie Terytorialnym dla województwa świętokrzyskiego, w celach rozwojowych i kierunkach działań także wyodrębniono zagadnienia dotyczące wychowania przedszkolnego. Zawarte zostały w Celu 6. Podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie poprzez:¹⁴

a) upowszechnienie edukacji przedszkolnej,
b) podniesienie jakości kształcenia zawodowego,
c) wsparcie edukacji ogólnej w zakresie kompetencji kluczowych dla funkcjonowania na rynku pracy,
d) upowszechnienie uczestnictwa osób w uczeniu się przez całe życie w powiązaniu z potrzebami rynku pracy. W ramach deklaracji zawartych w **Kontrakcie terytorialnym dla Celu Podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie** uwzględniono:

- a) zapewnienie przez stronę rządową, że przedsięwzięcia w zakresie szkolnictwa wyższego odzwierciedlające specyficzne potrzeby regionalne (wynikające z regionalnych inteligentnych specjalizacji) będą wybierane w ramach dostępnych środków finansowych w ramach właściwego krajowego programu operacyjnego na lata 2014–2020, służącego realizacji

¹² http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

¹³ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza zapotrzebowania na usługi edukacji przedszkolnej na obszarze województwa świętokrzyskiego”, Kielce 2015 r.

¹⁴ Kontrakt Terytorialny dla województwa świętokrzyskiego

Umowy Partnerstwa w zakresie polityki spójności, w trybie konkursowym, zapewniającym konkurencyjność międzyregionalną, z zastosowaniem mechanizmu preselekcji projektów na poziomie regionalnym;

- b) zapewnienie strony samorządowej, że w ramach dostępnych środków finansowych w ramach RPO nastąpi:
- wsparcie finansowe w obszarze kształcenia ogólnego i będzie obejmować działania ukierunkowane na podniesienie kompetencji kluczowych oraz postaw lub umiejętności niezbędnych na rynku pracy (kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości) uczniów, wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, stworzenia warunków dla nowoczesnego nauczania oraz indywidualizacji podejścia do ucznia,
 - wsparcie finansowe działań na rzecz edukacji przedszkolnej i będzie obejmować tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, rozszerzenie oferty ośrodka wychowania o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci, a także podnoszenie kompetencji nauczycieli; budowa nowej bazy lokalowej dla ośrodków wychowania przedszkolnego i będzie realizowana w ograniczonym zakresie, w przypadkach uzasadnionych specyfiką lokalną,
 - wsparcie finansowe działań w obszarze kształcenia zawodowego i będzie obejmować działania ukierunkowane na inicjowanie i rozwijanie współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, organizację praktycznej nauki zawodu, doposażenie pracowni oraz warsztatów szkolnych, wsparcie świadczenia usług doradztwa w szkołach,
 - wsparcie finansowe działań w obszarze kształcenia ustawicznego osób dorosłych i będzie skoncentrowane na rozwoju kompetencji kluczowych, w szczególności porozumiewaniu się w językach obcych oraz kompetencjach informatycznych.

Założenia Umowy Partnerstwa w kwestii edukacji są komplementarne z celami Strategii EU2020 oraz krajowymi dokumentami strategicznymi. Podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji, poprawa dostępności form uczenia się przez całe życie oraz lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy są wyzwaniami dla Polski. Wyzwania te są zbieżne z indywidualnymi ocenami i zaleceniami Rady UE w sprawie wdrażania w Polsce strategii Europa 2020 oraz z efektami monitorowania strategicznych ram współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz z diagnozami, określonymi w krajowych dokumentach strategicznych. Jakość kapitału ludzkiego i społecznego, w tym lepsze kompetencje, stanowią podstawę inteligentnego, zrównoważonego i opartego na spójności społecznej wzrostu, jako priorytetu strategii Europa 2020. W procesie kształtowania jakości kapitału ludzkiego i społecznego, edukacja odgrywa kluczową rolę, a jej wzmocnienie będzie przedmiotem wsparcia z funduszy europejskich w okresie 2014–2020 zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego. Działania z zakresu edukacji odpowiadają Zaleceniom Rady odnoszącym się do zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. Wpisują się również w projekt przewodni UE Mobilna młodzież, Projekt na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia oraz Europejską agendę cyfrową. Propozycja rozwiązania problemu niedostosowania edukacji do potrzeb rynku pracy jest spójna z rekomendacjami Strategii Rozwoju Kraju 2020 dotyczącymi głównie podwyższania kompetencji miękkich, ścisłych i umiejętności praktycznych młodych ludzi, a także wprowadzeniu systemu doradztwa zawodowego i zmian strukturalnych w systemie edukacji. Strategia podkreśla także zasadnicze znaczenie podniesienia poziomu szkolnictwa wyższego w przygotowaniu

przyszłych specjalistów oraz zwiększenia uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie dla poprawy jakości kapitału ludzkiego w kraju. W wymiarze krajowym, wiodącym dokumentem strategicznym dla wymienionych kierunków interwencji jest Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Zgodnie ze zdiagnozowanymi przyczynami niedopasowania struktury edukacji do potrzeb rynku pracy, interwencje realizowane w okresie 2014–2020 mają zwiększyć zdolność systemu edukacji do kształtowania odpowiednich kompetencji, z uwzględnieniem umiejętności interpersonalnych i społecznych, których niedobór jest silnie odczuwany na rynku pracy oraz kluczowych kompetencji, których nierównomierny rozkład w populacji uczniów, studentów i dorosłych przesądza obecnie o niskim uczestnictwie dorosłych Polaków w uczeniu się. Działania będą koncentrować się na poprawie jakości, dostępności, efektywności i innowacyjności dobrego kształcenia na wszystkich etapach edukacji z uwzględnieniem osiągnięć i dobrych praktyk, które zostały wypracowane i przetestowane w poprzednich okresach programowania, przy zachowaniu komplementarności wsparcia na poziomie krajowym i regionalnym z uwzględnieniem priorytetów, wyników badań i ewaluacji oraz zróżnicowanych potrzeb interesariuszy systemu.¹⁵

Skuteczność całego systemu oświaty zależy od skuteczności działania poszczególnych szkół i placówek edukacyjnych, od tego, w jakim stopniu potrafią odpowiadać na indywidualne potrzeby każdego ucznia i dobrze współdziałać ze środowiskiem, w którym funkcjonują.

Zgodnie z **Umową Partnerstwa w ramach Celu tematycznego 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (CT10)** podkreślono, że priorytetem są lepsze kompetencje kadr gospodarki zdobywane m. in. przez:¹⁶

- Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy, w tym:
 - rozwój współpracy szkół, placówek oświatowych i szkół wyższych z ich otoczeniem, zwłaszcza z pracodawcami,
 - doskonalenie modelu kształcenia zawodowego oraz promocja kształcenia zawodowego,
 - wzrost liczby studentów w dziedzinach i obszarach istotnych dla gospodarki zdefiniowanych na podstawie analiz i ewaluacji,
 - wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji,
 - wzrost uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu oraz poprawa jakości kształcenia osób dorosłych.
- Lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach:
 - wzrost udziału uczniów osiągających najwyższe wyniki edukacyjne,
 - wzrost liczby dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, objętych wsparciem na danym etapie edukacji,
 - zwiększenie odsetka dzieci (3-4 lata) korzystających z edukacji przedszkolnej.

¹⁵ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf

¹⁶ Ministerstwo Rozwoju: „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa”, Ministerstwo Rozwoju Departament Koordynacji Strategii i Polityki Rozwoju, Warszawa, 2015 rok;

Dodatkowo, jako uzupełnienie do przedstawionych powyżej priorytetów realizowane będą poniższe działania uzupełniające:¹⁷

- Poprawa jakości kształcenia (w tym poprawa dostępności, efektywności i innowacyjności edukacji):
 - doskonalenie programów kształcenia na wszystkich etapach edukacji,
 - poprawa warunków kształcenia, w szczególności w szkołach i uczelniach,
 - poprawa jakości kadry pedagogicznej, akademickiej oraz kadr wspierających i organizujących proces nauczania,
 - poprawa systemu zarządzania edukacją i szkolnictwem wyższym.

Powyższe priorytety i działania uzupełniające realizowane będą w ramach wszystkich priorytetów inwestycyjnych CT10.

Wobec wyzwań stojących przed edukacją w Polsce środki polityki spójności w obszarze edukacji przeznacza się w latach 2014–2020 przede wszystkim na kształcenie umiejętności potrzebnych na rynku pracy i na kształcenie ustawiczne dorosłych. Podejmowane będą również działania na rzecz spójności społecznej, wyrównywania szans, a więc między innymi wczesna edukacja dzieci, również w placówkach zlokalizowanych na obszarach wiejskich, które oprócz roli centrów aktywności społecznej dla środowiska lokalnego, świadczą usługi edukacyjne.

W Polsce wyzwaniem pozostaje zmniejszanie barier w dostępie do dobrej jakości edukacji przedszkolnej, w tym zmniejszenie dysproporcji w jej upowszechnianiu. Przeprowadzone w 2012 roku badania ewaluacyjne dowiodły trwałości ośrodków wychowania przedszkolnego finansowanych w ramach EFS oraz ich wpływu na poprawę oferty edukacyjnej. Wsparcie z EFS zmieniło istniejące ośrodki wychowania przedszkolnego w wielu wymiarach – przede wszystkim przyczyniło się do rozwoju bazy dydaktycznej, a także materialnej oraz wzbogacenia oferty o zajęcia dodatkowe i stałą opiekę specjalistów. Dostrzegając ogromne znaczenie wczesnej edukacji dla rozwoju dziecka, wśród priorytetów rządu już kilka lat temu umieszczono nie tylko upowszechnienie wychowania przedszkolnego, ale także podniesienie jego jakości. Dotacja celowa z budżetu państwa przekazywana gminom od 1 września 2013 r. zapewnia środki na rozwój wychowania przedszkolnego, w tym na zwiększenie liczby miejsc oraz poprawę jakości i warunków wychowania przedszkolnego.

Zgodnie z założeniami dla perspektywy finansowej 2014–2020 wiodącym funduszem dla zapewnienia zwiększania dostępu do opieki przedszkolnej jest EFS. Wsparcie z EFRR będzie miało charakter pomocniczy. Wsparcie strukturalne będzie ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc w przedszkolach lub innych formach edukacji przedszkolnej, szczególnie na obszarach pozbawionych tej edukacji. Zgodnie z Wytycznymi wsparcie udzielane w ramach regionalnych programów operacyjnych powinno przyczyniać się do:¹⁸

- zwiększania dostępu do wychowania przedszkolnego na obszarach o niskim stopniu upowszechnienia wychowania przedszkolnego,
- upowszechnienia wychowania przedszkolnego, w tym zwłaszcza dzieci 3-4-letnich i dzieci z niepełnosprawnościami,
- wyrównywania szans edukacyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,

¹⁷ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf;

¹⁸ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim z uwzględnieniem potrzeby tworzenia placówek specjalnych, oddziałów integracyjnych oraz propagowania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej w wychowaniu przedszkolnym”, Kielce, 2016 r.

- poprawy jakości wychowania przedszkolnego.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 (RPO WŚ), w ramach Osi priorytetowej 8. Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo (OP 8) uwzględniono 2 Cele tematyczne – CT 8 i CT 10, z czego (CT 10) Cel tematyczny 10 dotyczy inwestowania w kształcenie, szkolenia oraz szkolenia zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie. Wsparcie w ramach CT 10 zostało skierowane na zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej, podnoszenia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. W związku z tym w ramach tej osi przewidziane zostały działania związane z upowszechnianiem edukacji przedszkolnej, wyrównywaniem szans edukacyjnych dzieci, poprawą jakości szkolnictwa zawodowego oraz wsparciem osób dorosłych w procesie podnoszenia wiedzy. Zgodnie z rekomendacjami Strategii Rozwoju Kraju 2020 w ramach Osi Priorytetowej 8 RPO WŚ, realizowane będą również inicjatywy służące kształtowaniu i doskonaleniu tzw. „kompetencji miękkich”, wśród których wyróżnia się kreatywność, dynamikę działania, komunikatywność, elastyczność, inicjatywę, czy umiejętność współpracy w grupie.¹⁹ Interwencja Priorytetu inwestycyjnego 10i (PI 10i) RPO WŚ „Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej i kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia”, obejmuje zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji i powiązania z rynkiem pracy oraz wskazane w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego wyzwania dla Polski w zakresie podniesienia wskaźnika udziału dzieci we wczesnej edukacji, jakości nauczania i zapewnienia równego dostępu do kształcenia dobrej jakości, umożliwiającego rozwój talentów oraz wyrównującego szanse edukacyjne dzieci i młodzieży. Priorytet Inwestycyjny 10i zwraca uwagę na fakt, że nauczanie przedszkolne to istotny element edukacji, odgrywający dużą rolę i posiadający niezaprzeczalne znaczenie na kolejnych etapach kształcenia. Wczesna edukacja jest ważna nie tylko z punktu widzenia rozwoju dzieci, ale również ułatwia aktywność zawodową ich rodziców/opiekunów. Interwencja PI 10i RPO WŚ 2014-2020 obejmuje zatem działania związane z upowszechnianiem edukacji przedszkolnej, w szczególności na obszarach wiejskich i w małych miastach oraz na obszarach o najniższym wskaźniku upowszechnienia edukacji przedszkolnej, a także działania, które związane są z podnoszeniem jakości edukacji przedszkolnej, poprzez organizację zajęć dodatkowych, które stymulują rozwój ruchowy i intelektualny dzieci wraz z indywidualizacją nauczania (z uwzględnieniem potrzeb dzieci niepełnosprawnych). W edukacji ogólnej wsparcie dotyczy kompetencji kluczowych, ukierunkowanych na przedmioty matematyczno-przyrodnicze, ICT, języki obce oraz kreatywność, innowacyjność i pracę zespołową, w kontekście przyszłych możliwości zatrudnienia.²⁰

Celem niniejszej analizy jest ocena stopnia zapotrzebowania na realizację wsparcia zaplanowanego w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020 w zakresie zwiększania dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej

¹⁹ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.

²⁰ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.

w poszczególnych obszarach województwa, w tym zwiększenia stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego, zmniejszenia różnicowań przestrzennych w dostępie do wychowania przedszkolnego oraz zbadania potencjału i prognoz demograficznych oraz uwarunkowań ekonomiczno-społecznych. Ponadto, zgodnie z oczekiwaniami KE zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej w ramach RPO musi się koncentrować na obszarach, na których istnieją rzeczywiste deficyty w zakresie dostępności miejsc wychowania przedszkolnego.

II. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĄTRZREGIONALNYCH (LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH), PRZEPROWADZONA NA PODSTAWIE M. IN.: STOPNIA UPOWSZECHNIENIA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, ZRÓŻNICOWAŃ PRZESTRZENNYCH W DOSTĘPIE DO WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POPYTU NA MIEJSCA W OŚRODKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO, POTENCJAŁU I PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH, UWARUNKOWAŃ EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH ITP.

Analiza uwarunkowań wewnątrzregionalnych (lokalnych i ponadlokalnych), przeprowadzona na podstawie m. in.: stopnia upowszechnienia wychowania przedszkolnego, zróżnicowań przestrzennych w dostępie do wychowania przedszkolnego, popytu na miejsca w ośrodkach wychowania przedszkolnego, potencjału i prognoz demograficznych, uwarunkowań ekonomiczno-społecznych, ustalonej przez samorząd gminny sieci przedszkolnej pozwoli na ustalenie i zdefiniowanie faktycznej konieczności powstawania placówek wychowania przedszkolnego.

W celu uzyskania szerokiego i relatywnie pełnego obrazu dotyczącego omawianych potrzeb należy rozpatrzeć takie kwestie, jak: stan i struktura demograficzna zarówno populacji w województwie świętokrzyskim, jak i dzieci w wieku przedszkolnym, prognozy demograficzne dla regionu świętokrzyskiego, istniejące już ośrodki wychowania przedszkolnego, a w ich ramach placówki specjalne i oddziały integracyjne oraz liczba dzieci, które miałyby być objęte i korzystać z ewentualnie nowopowstałych placówek. Odrębną, ale bardzo ważną kwestią jest dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego, mająca także wymiar przestrzenny. Placówka bowiem powinna znajdować się w pobliżu miejsca zamieszkania dziecka, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci objętych obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym (ustawowo obligatoryjne zorganizowanie sieci placówek w taki sposób, aby dzieci nie miały od niego dalej niż 3 km lub w innym wypadku transport dzieci - Ustawa o systemie oświaty, Dz. U. 1991, Nr 95, poz. 425, art. 14a). Zwrócić należy także uwagę, że sama liczba miejsc w przedszkolu nie zawsze ma decydujący, czy determinujący wpływ na faktyczną dostępność. Dotyczy to zwłaszcza terenów wiejskich i gmin. Niebagatelną również sprawą jest odpłatność za wychowanie przedszkolne w publicznych ośrodkach wychowania przedszkolnego powyżej 5 godzin realizacji podstawy programowej oraz odpłatne placówki prywatne.²¹

Opisując stan i strukturę demograficzną województwa świętokrzyskiego warto nadmienić, że liczba ludności zamieszkującej region ulega stałemu spadkowi. W 2017 roku wynosiła ona 1 247 732 osoby, a w 2018 roku już 1 241 546 osób. Najwięcej osób zamieszkuje w powiecie kieleckim (210 694 osoby), a najmniej w kazimierskim (33 851 osób).

Tabela nr 1. Stan ludności w województwie świętokrzyskim w 2015 - 2018

²¹ Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim z uwzględnieniem potrzeby tworzenia placówek specjalnych, oddziałów integracyjnych oraz propagowania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej w wychowaniu przedszkolnym.”, Kielce, 2016 r.

Nazwa	Stan ludności ogółem			
	2015	2016	2017	2018
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
POLSKA	38 437 239	38 432 992	38 433 558	38 411 148
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 257 179	1 252 900	1 247 732	1 241 546
Powiat buski	73 068	72 779	72 323	72 058
Powiat jędrzejowski	87 141	86 886	86 560	86 076
Powiat kazimierski	34 449	34 273	34 049	33 851
Powiat kielecki	208 526	208 977	210 102	210 694
Powiat konecki	82 336	81 902	81 315	80 648
Powiat opatowski	53 821	53 361	53 028	52 577
Powiat ostrowiecki	112 417	111 984	111 111	110 127
Powiat pińczowski	40 081	39 838	39 497	39 271
Powiat sandomierski	79 266	78 858	78 405	77 773
Powiat skarżyski	77 039	76 384	75 673	74 817
Powiat starachowicki	92 032	91 449	90 888	90 377
Powiat staszowski	73 036	72 797	72 456	72 167
Powiat włoszczowski	45 921	45 708	45 521	45 336
Powiat m. Kielce	198 046	197 704	196 804	195 774

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Na koniec 2018 roku współczynnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim wyniósł 8,62‰. W odniesieniu do roku 2017 był niższy o 0,11‰.

W 2018 roku w regionie świętokrzyskim najwyższy wskaźnik urodzeń żywych w przeliczeniu na 1 000 osób zanotowano w powiecie kieleckim (10,22‰). W porównaniu z rokiem 2017 nastąpił spadek o 0,60. Wśród powiatów z najniższym współczynnikiem urodzeń żywych na 1 000 ludności znalazły się powiaty ostrowiecki (7,09‰), opatowski (7,28‰) oraz skarżyski (7,38‰). Pełne zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 2. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim w latach 2015-2018 w podziale na powiaty

Nazwa	Urodzenia żywe na 1000 ludności			
	2015	2016	2017	2018
	[-]	[-]	[-]	[-]
POLSKA	9,60	9,95	10,46	10,11
ŚWIĘTOKRZYSKIE	8,40	8,46	8,73	8,62
Powiat buski	8,41	8,30	7,94	7,75
Powiat jędrzejowski	9,08	9,44	9,38	9,20
Powiat kazimierski	6,78	7,43	6,57	7,96
Powiat kielecki	10,23	10,16	10,82	10,22
Powiat konecki	7,58	7,94	7,78	7,78

Powiat opatowski	7,69	7,63	8,09	7,28
Powiat ostrowiecki	6,66	6,51	6,93	7,09
Powiat pińczowski	7,83	7,82	8,83	8,10
Powiat sandomierski	7,65	8,09	8,25	8,17
Powiat skarżyski	7,56	7,12	7,05	7,38
Powiat starachowicki	7,67	7,68	8,10	8,52
Powiat staszowski	9,25	9,00	8,79	8,52
Powiat włoszczowski	9,00	8,72	9,65	9,76
Powiat m. Kielce	8,60	8,90	9,37	9,21

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne sporządzane przez Główny Urząd Statystyczny dla województwa świętokrzyskiego do 2050 roku liczba mieszkańców w regionie zmniejszy się o około 291 tys. osób. Prognozy demograficzne dla świętokrzyskiego nie są więc optymistyczne, a wręcz niekorzystne. Prognozuje się, że w regionie świętokrzyskim oprócz stałego spadku liczby ludności obniżce ulegnie przyrost naturalny,²² który na koniec 2015 roku wynosił -3,0, zaś w roku 2016 był nieco wyższy i wynosił -2,66, zaś w 2017 r. -2,7. Natomiast w 2018 r. wynosił on -3,13. Niższy przyrost naturalny w 2018 r. zanotowano jedynie w regionie łódzkim -3,47. W powiatach województwa świętokrzyskiego w 2018 r. najniższy przyrost naturalny był w powiecie skarżyskim -6,0, najwyższy zaś, bo dodatni w powiecie kieleckim i wynosił 0,57.

Tabela nr 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności ogółem w podziale na powiaty

Nazwa	Przyrost naturalny na 1000 ludności			
	2015	2016	2017	2018
	[-]	[-]	[-]	[-]
POLSKA	-0,67	-0,15	0,0	-0,68
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-3,04	-2,66	-2,7	-3,13
Powiat buski	-4,44	-3,52	-4,3	-4,49
Powiat jędrzejowski	-3,03	-1,78	-2,2	-2,88
Powiat kazimierski	-6,93	-5,24	-6,1	-4,19
Powiat kielecki	0,62	1,00	1,3	0,57
Powiat konecki	-4,65	-4,09	-4,7	-4,44
Powiat opatowski	-5,43	-4,95	-4,7	-7,49
Powiat ostrowiecki	-5,44	-5,54	-5,4	-5,71
Powiat pińczowski	-5,65	-4,18	-5,1	-4,60
Powiat sandomierski	-3,38	-3,15	-3,9	-4,61
Powiat skarżyski	-4,36	-5,56	-5,8	-6,00
Powiat starachowicki	-4,11	-3,65	-3,8	-3,69
Powiat staszowski	-1,53	-1,58	-1,9	-2,13

²² <http://kielce.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/inne-opracowania/prognoza-demograficzna-na-lata-2014-2050-dla-województwa-swietokrzyskiego,6,1.htm>

Powiat włoszczowski	-3,87	-3,56	-2,8	-2,44
Powiat m. Kielce	-1,69	-1,41	-0,8	-1,66

Tabela nr 4. Przyrost naturalny na 1 000 ludności ogółem w podziale na województwa

Nazwa	ogółem			
	2015	2016	2017	2018
	[-]	[-]	[-]	[-]
POLSKA	-0,67	-0,15	0,0	-0,68
DOLNOŚLĄSKIE	-1,82	-1,07	-1,3	-1,79
KUJAWSKO-POMORSKIE	-0,64	-0,33	-0,2	-1,33
LUBELSKIE	-1,45	-1,23	-1,2	-1,69
LUBUSKIE	-0,72	-0,22	0,0	-1,49
ŁÓDZKIE	-3,61	-2,98	-3,0	-3,47
MAŁOPOLSKIE	0,99	1,66	1,9	1,59
MAZOWIECKIE	0,45	0,88	0,9	0,33
OPOLSKIE	-2,18	-1,38	-1,8	-2,14
PODKARPACKIE	0,07	0,54	1,2	0,89
PODLASKIE	-1,24	-0,76	-0,4	-1,00
POMORSKIE	1,55	2,04	2,5	1,76
ŚLĄSKIE	-1,92	-1,36	-1,4	-2,11
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-3,04	-2,66	-2,7	-3,13
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	-0,51	-0,44	0,1	-0,90
WIELKOPOLSKIE	1,03	1,70	2,1	1,05
ZACHODNIOPOMORSKIE	-1,27	-0,80	-0,9	-1,86

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Cały obszar województwa dotyka problem demograficzny, który jest spowodowany niskim poziomem urodzeń żywych, niskim współczynnikiem dzietności, jak też ujemnym saldem migracyjnym. Pod względem urodzeń żywych województwo świętokrzyskie w 2018 r. znalazło się na 14. miejscu wśród wszystkich województw (urodziło się wówczas 10 721 dzieci), podobnie, jak w 2017 r. Najwięcej dzieci w roku 2018 urodziło się w regionie mazowieckim – 60 485 dzieci.

Tabela nr 5. Liczba urodzeń żywych w województwie świętokrzyskim w latach 2015-2018

Nazwa	Urodzenia żywe ogółem			
	2015	2016	2017	2018
	[-]	[-]	[-]	[-]
POLSKA	369 308	382 257	401 982	388 178
DOLNOŚLĄSKIE	26 258	27 452	28 401	27 790
KUJAWSKO-POMORSKIE	19 190	19 840	20 900	19 866
LUBELSKIE	19 715	19 666	20 898	20 101
LUBUSKIE	9 420	9 734	10 300	9 467

ŁÓDZKIE	22 113	22 794	23 782	23 017
MAŁOPOLSKIE	34 721	36 331	38 161	37 864
MAZOWIECKIE	57 456	59 586	61 850	60 485
OPOLSKIE	8 289	8 634	9 083	8 596
PODKARPACKIE	19 566	20 262	21 927	21 533
PODLASKIE	10 825	11 373	12 054	11 790
POMORSKIE	24 596	25 865	27 481	26 498
ŚLĄSKIE	41 611	42 742	44 971	42 596
ŚWIĘTOKRZYSKIE	10 579	10 610	10 915	10 721
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	13 121	13 443	14 533	13 687
WIELKOPOLSKIE	36 760	38 237	40 450	38 778
ZACHODNIOPOMORSKIE	15 088	15 688	16 276	15 389

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

Zastępowalność pokoleń zapewnia współczynnik dzietności oscylujący na poziomie 2,10 do 2,15.²³ W regionie świętokrzyskim współczynnik ten wynosił w 2018 roku 1,262. Niższą wartość tego wskaźnika odnotowano jedynie w województwie opolskim – 1,255.

Tabela nr 6. Współczynnik dzietności w latach 2015-2018

Nazwa	Współczynnik dzietności			
	2015	2016	2017	2018
	[-]	[-]	[-]	[-]
POLSKA	1,289	1,357	1,453	1,435
DOLNOŚLĄSKIE	1,206	1,286	1,361	1,367
KUJAWSKO-POMORSKIE	1,249	1,318	1,411	1,374
LUBELSKIE	1,257	1,271	1,372	1,348
LUBUSKIE	1,253	1,326	1,430	1,353
ŁÓDZKIE	1,260	1,324	1,409	1,396
MAŁOPOLSKIE	1,320	1,397	1,486	1,499
MAZOWIECKIE	1,409	1,482	1,570	1,564
OPOLSKIE	1,124	1,201	1,288	1,255
PODKARPACKIE	1,199	1,254	1,372	1,369
PODLASKIE	1,226	1,303	1,401	1,393
POMORSKIE	1,412	1,506	1,625	1,598
ŚLĄSKIE	1,258	1,323	1,424	1,389
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1,181	1,203	1,258	1,262
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1,228	1,284	1,412	1,361
WIELKOPOLSKIE	1,384	1,466	1,579	1,552
ZACHODNIOPOMORSKIE	1,218	1,296	1,372	1,332

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

²³ Urząd Statystyczny w Kielcach: „Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie świętokrzyskim w 2014 roku”, ZWS Radom, Kielce, październik 2015 rok.

W celu utrzymania dalszego rozwoju koniecznymi wydają się inwestycje w kapitał ludzki, w tym w kompetencje dzieci, rodziców, nauczycieli, kadry zarządzającej ośrodków wychowania przedszkolnego. Pod pojęciami inwestycji w kapitał ludzki i jakość edukacji przedszkolnej kryje się rozszerzenie i wzmocnienie oferty edukacji najmłodszego pokolenia w zakresie objęcia nią dzieci ze szczególnymi potrzebami, czyli tworzenie placówek specjalnych i oddziałów integracyjnych.

Wczesna edukacja i opieka nad dziećmi w wieku 3-5 lat jest pierwszym etapem kształcenia, którego celem jest stymulowanie rozwoju poznawczego, społecznego i kulturalnego. Dzieci chodzące do przedszkoli przygotowują się do wczesnej nauki czytania, pisania oraz matematyki, a ponadto rozwijają swoje kompetencje społeczne i emocjonalne. Zwiększają w ten sposób swoje szanse na dobry start w szkole podstawowej i w całym procesie edukacji. Edukacja przedszkolna, choć jest pierwszym etapem edukacji formalnej, to należy rozumieć ją znacznie szerzej. Po pierwsze, w ujęciu czasowym jest okresem intensywnego rozwoju człowieka, który w dużej mierze wpływa na jego wykształcenie i sytuację w dorosłym życiu. Po drugie, edukacja małych dzieci nie dokonuje się wyłącznie w budynku ośrodków wychowania przedszkolnego podczas zajęć przygotowujących do szkoły. Potrzebne jest tu zaangażowanie całego środowiska lokalnego i zakres terytorialny wykraczający poza rodzinną miejscowość dzieci.

W okresie wczesnego dzieciństwa możliwości rozwojowe dzieci są największe. Należy je więc wykorzystać w maksymalnym zakresie. Dlatego tak ważna jest edukacja przedszkolna wspomagana różnymi zajęciami dodatkowymi i działaniami stymulującymi rozwój dzieci. Niezbędne jest więc wypracowanie systemu edukacji przedszkolnej wysokiej jakości opartej nie tylko na obowiązkowej podstawie programowej, ale również oferującej programy dodatkowe rozwijające zainteresowania, kreatywność, umiejętność pracy zespołowej i inne kluczowe kompetencje u dzieci.

Wychowanie przedszkolne to pierwszy i prawdopodobnie najważniejszy etap kształcenia w całym systemie polskiej oświaty. Obejmuje ono dzieci w wieku 3–6 lat i realizowane jest w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych mieszczących się w szkołach podstawowych, jak również w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych.

W Polsce roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 22,2 tys. (wzrost o 0,2 tysiąca w porównaniu z rokiem poprzednim) formalnie zarejestrowanych placówek wychowania przedszkolnego²⁴, na które składało się:

- 12,5 tys. przedszkoli,
- 7,9 tys. oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych,
- 0,1 tys. zespołów wychowania przedszkolnego,
- 1,6 tys. punktów przedszkolnych.

W stosunku do roku 2017/2018 liczba wszystkich placówek wzrosła o 0,8%. Wzrost odnotowano w liczbie przedszkoli, których przybyło 389 (co stanowiło przyrost o 3,2%) - w tym 112 (2,8%) placówek na wsi. Zmniejszeniu uległa liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (o 1,3%), punktów przedszkolnych (o 6,0%) i zespołów wychowania przedszkolnego (o 2,6%). Zaznaczyć należy, że przedszkola stanowiły ponad połowę (56,6%) wszystkich placówek wychowania przedszkolnego, przy czym 67,6% przedszkoli zlokalizowanych było w miastach. Godnym uwagi jest, że oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych stanowiły 35,8% wszystkich typów placówek,

²⁴ Główny Urząd Statystyczny: „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019”, Warszawa, Gdańsk 2019 rok, str. 30.

z których 75,2% było umiejscowionych na wsi. Zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne stanowiły 7,7% wszystkich placówek (53,2% zlokalizowanych było na wsi).

W roku szkolnym 2018/2019 obowiązkiem edukacji przedszkolnej było objętych 1 392,9 tys. dzieci, tj. o 31,7 tys. więcej niż w roku szkolnym 2017/2018. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego zlokalizowanych w miastach stanowiła 103,4% dzieci w przedziale wiekowym 3-6 lat (wzrost o 3,5 p.proc. w porównaniu z rokiem ubiegłym). Udział dzieci, które uczestniczyły w zajęciach w placówkach zlokalizowanych w miastach przekroczył 100% ze względu na uczęszczanie do nich dzieci dowożonych z obszarów wiejskich. Na wsi wskaźnik dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat wyniósł 70,5% (wzrost o 2,6 p.proc.).

W grupie wiekowej 3-5 lat wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej w kraju wyniósł 87,3% (wzrost o 2,6 p.proc. w stosunku do poprzedniego roku szkolnego).

Liczba dzieci niepełnosprawnych w placówkach wychowania przedszkolnego wzrosła o 13,3% i stanowiła 2,0% wszystkich dzieci uczęszczających do przedszkola (wzrost o 0,2 p.proc. w porównaniu z rokiem ubiegłym). Jedną z form opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi są przedszkola specjalne. W roku 2018/2019 w kraju było 286 takich placówek (o 22 więcej niż w poprzednim roku szkolnym), do którego uczęszczało 4,8 tys. dzieci²⁵.

Ogółem w województwie świętokrzyskim w 2018 r. liczba placówek wychowania przedszkolnego wynosiła 808 jednostek (wliczając w to przedszkola, przedszkola specjalne, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych i zespoły wychowania przedszkolnego) co stanowiło zaledwie 3,65% wszystkich placówek w kraju. Świętokrzyskie to jeden z regionów w kraju o najniższej liczbie placówek wychowania przedszkolnego. Województwami, gdzie liczba placówek przedszkolnych była najniższa to opolski (2,19%), lubuskie (2,25%) i podlaskie (3,00%). Najwięcej w całym kraju, bo 16,54% placówek wychowania przedszkolnego funkcjonowało w województwie mazowieckim (16,54%).

W świętokrzyskim dostępne było w 2018 r. 32 120 miejsc przedszkolnych, co stanowiło zaledwie 2,55% miejsc tego typu w kraju. Mniejszy procentowy udział miejsc związanych z opieką przedszkolną odnotowano jedynie w województwie opolskim (2,54%). Najwięcej miejsc w placówkach edukacji przedszkolnej odnotowano również w województwie mazowieckim – 205 930 miejsc, co stanowi 16,36%.

Podobnie niekorzystnie wygląda sytuacja biorąc pod uwagę ilość dzieci korzystającej z opieki przedszkolnej. Świętokrzyskie, znów pod tym względem zajęło 15. miejsce wśród województw, wyprzedzając nieznacznie jedynie województwo lubuskie. W regionie świętokrzyskim do placówek związanych z opieką przedszkolną uczęszczało w 2018 r. 38 325 dzieci, co stanowiło 2,75% przedszkolaków w kraju.

W 2018 r. zauważalny był również deficyt miejsc przedszkolnych w stosunku do liczby dzieci (np. w świętokrzyskim dostępnych było 32 120 miejsc, a dzieci do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 38 325).

²⁵ Główny Urząd Statystyczny: „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019”, Warszawa, Gdańsk 2019 rok, str. 32.

Tabela nr 7. Liczba placówek wychowania przedszkolnego, liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego według województw 2018 r.

Nazwa	Liczba placówek wychowania przedszkolnego	Miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego	Liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego
	[ob.]	[msc.]	[osoba]
POLSKA	22 157	1 259 101	1 392 920
DOLNOŚLĄSKIE	1 453	94 930	100 880
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 075	59 186	68 269
LUBELSKIE	1 386	57 603	70 967
LUBUSKIE	499	32 538	35 629
ŁÓDZKIE	1 299	73 969	82 923
MAŁOPOLSKIE	2 310	119 665	132 495
MAZOWIECKIE	3 665	205 930	225 865
OPOLSKIE	486	32 041	32 218
PODKARPACKIE	1 527	63 335	73 914
PODLASKIE	664	33 042	39 579
POMORSKIE	1 469	75 870	89 540
ŚLĄSKIE	1 921	157 506	159 498
ŚWIĘTOKRZYSKIE	808	32 120	38 325
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	784	40 782	46 633
WIELKOPOLSKIE	1 965	132 917	140 367
ZACHODNIOPOMORSKIE	846	47 667	55 818

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych

W województwie świętokrzyskim 550 placówek związanych z edukacją przedszkolną ulokowana była w 2018 r. na obszarach wiejskich, co stanowi 68,07% placówek tego typu w regionie. Znajdowało się w nich 11 646 miejsc przedszkolnych - zaledwie 36,26% wszystkich miejsc w województwie. Do placówek związanych z edukacją przedszkolną w 2018 r. uczęszczało na obszarach wiejskich regionu świętokrzyskiego 17 526 dzieci (45,73% wszystkich przedszkolaków w województwie).

Tabela nr 8. Liczba placówek wychowania przedszkolnego, liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego według powiatów i gmin w województwie świętokrzyskim w 2018 r. ze wskazaniem agregatu miasto-wieś

Jednostka administracyjna	Liczba placówek wychowania przedszkolnego	Miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego	Liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego
	[ob.]	[msc.]	[osoba]
ŚWIĘTOKRZYSKIE	808	32 120	38 325
Powiat buski	45	1 825	2 012
Busko-Zdrój (3)	16	960	1 006
Busko-Zdrój - miasto (4)	7	778	750
Busko-Zdrój - obszar wiejski (5)	9	182	256
Gnojno (2)	8	100	135
Nowy Korczyn (2)	5	58	114
Pacanów (2)	5	152	198
Solec-Zdrój (2)	4	100	143
Stopnica (3)	1	225	212
Stopnica - miasto (4)	1	225	212
Tuczępy (2)	3	130	96
Wiślica (3)	3	100	108
Wiślica - miasto (4)	2	100	102
Wiślica - obszar wiejski (5)	1	0	6
Powiat jędrzejowski	61	2 015	2 747
Imielno (2)	4	70	126
Jędrzejów (3)	19	597	971
Jędrzejów - miasto (4)	9	497	634
Jędrzejów - obszar wiejski (5)	10	100	337
Małogoszcz (3)	7	341	380
Małogoszcz - miasto (4)	2	199	189
Małogoszcz - obszar wiejski (5)	5	142	191
Nagłowice (2)	2	136	127
Oksa (2)	4	105	117
Sędziszów (3)	8	314	411
Sędziszów - miasto (4)	3	145	236

Sędziszów - obszar wiejski (5)	5	169	175
Słupia (2)	2	110	132
Sobków (2)	9	267	300
Wodzisław (2)	6	75	183
Powiat kazimierski	23	686	881
Bejsce (2)	4	40	78
Czarnocin (2)	4	55	95
Kazimierza Wielka (3)	8	274	465
Kazimierza Wielka - miasto (4)	4	258	327
Kazimierza Wielka - obszar wiejski (5)	4	16	138
Opatowiec (2)	4	72	105
Skalbmierz (3)	3	245	138
Skalbmierz - miasto (4)	2	245	124
Skalbmierz - obszar wiejski (5)	1	0	14
Powiat kielecki	187	4 799	7 261
Bieliny (2)	16	275	357
Bodzentyn (3)	11	254	361
Bodzentyn - miasto (4)	1	100	121
Bodzentyn - obszar wiejski (5)	10	154	240
Chęciny (3)	16	257	437
Chęciny - miasto (4)	2	150	174
Chęciny - obszar wiejski (5)	14	107	263
Chmielnik (3)	5	270	376
Chmielnik - miasto (4)	3	245	314
Chmielnik - obszar wiejski (5)	2	25	62
Daleszyce (3)	20	465	521
Daleszyce - miasto (4)	1	225	206
Daleszyce - obszar wiejski (5)	19	240	315
Górno (2)	16	240	587
Łagów (3)	11	196	253
Łagów - miasto (4)	5	123	175
Łagów - obszar wiejski (5)	6	73	78
Łopuszno (2)	7	96	340
Masłów (2)	5	0	302
Miedziana Góra (2)	5	268	364
Mniów (2)	8	170	309
Morawica (3)	15	658	690
Morawica - miasto (4)	1	172	167

Morawica - obszar wiejski (5)	14	486	523
Nowa Słupia (2)	9	75	318
Piekoszów (2)	10	613	649
Pierzchnica (2)	2	0	145
Raków (2)	7	111	149
Sitkówka-Nowiny (2)	3	380	342
Strawczyn (2)	10	166	308
Zagnańsk (2)	11	305	453
Powiat konecki	52	1 766	2 191
Fałków (2)	2	0	97
Gowarczów (2)	2	0	99
Końskie (3)	21	1 103	1 110
Końskie - miasto (4)	12	882	785
Końskie - obszar wiejski (5)	9	221	325
Radoszyce (3)	6	175	256
Radoszyce - miasto (4)	1	175	175
Radoszyce - obszar wiejski (5)	5	0	81
Ruda Maleniecka (2)	1	68	77
Słupia Konecka (2)	3	0	80
Smyków (2)	4	68	101
Stąporków (3)	13	352	371
Stąporków - miasto (4)	5	272	261
Stąporków - obszar wiejski (5)	8	80	110
Powiat opatowski	36	897	1 399
Baćkowice (2)	6	150	155
Iwaniska (2)	5	0	214
Lipnik (2)	3	118	139
Opatów (3)	6	225	329
Opatów - miasto (4)	4	200	301
Opatów - obszar wiejski (5)	2	25	28
Ożarów (3)	6	270	288
Ożarów - miasto (4)	2	225	221
Ożarów - obszar wiejski (5)	4	45	67
Sadowie (2)	3	30	72
Tarłów (2)	3	104	95
Wojciechowice (2)	4	0	107
Powiat ostrowiecki	46	2 449	2 942
Ostrowiec Świętokrzyski (1)	22	1 866	1 930

Baltów (2)	2	0	85
Bodzechów (2)	8	276	344
Ćmielów (3)	4	115	132
Ćmielów - miasto (4)	1	100	91
Ćmielów - obszar wiejski (5)	3	15	41
Kunów (3)	5	175	253
Kunów - miasto (4)	1	125	127
Kunów - obszar wiejski (5)	4	50	126
Waśniów (2)	5	17	198
Powiat pińczowski	30	1 073	1 162
Działoszyce (3)	3	50	96
Działoszyce - miasto (4)	1	50	48
Działoszyce - obszar wiejski (5)	2	0	48
Kije (2)	3	102	128
Michałów (2)	5	99	124
Pińczów (3)	14	722	716
Pińczów - miasto (4)	6	387	438
Pińczów - obszar wiejski (5)	8	335	278
Złota (2)	5	100	98
Powiat sandomierski	77	2 328	2 235
Sandomierz (1)	13	830	740
Dwikozy (2)	10	291	271
Klimontów (2)	9	242	227
Koprzywnica (3)	7	175	165
Koprzywnica - miasto (4)	2	100	99
Koprzywnica - obszar wiejski (5)	5	75	66
Łonów (2)	8	260	225
Obrazów (2)	7	98	140
Samborzec (2)	12	240	259
Wilczyce (2)	8	74	103
Zawichost (3)	3	118	105
Zawichost - miasto (4)	1	50	40
Zawichost - obszar wiejski (5)	2	68	65
Powiat skarżyski	41	2 073	2 092
Skarżysko-Kamienna (1)	17	1 447	1 326
Bliżyn (2)	6	117	170
Łączna (2)	4	150	141
Skarżysko Kościelne (2)	9	159	181

Suchedniów (3)	5	200	274
Suchedniów - miasto (4)	4	200	246
Suchedniów - obszar wiejski (5)	1	0	28
Powiat starachowicki	60	1 523	2 523
Starachowice (1)	23	1 192	1 383
Brody (2)	15	125	276
Mirzec (2)	8	81	237
Pawłów (2)	11	25	476
Wąchock (3)	3	100	151
Wąchock - miasto (4)	1	100	86
Wąchock - obszar wiejski (5)	2	0	65
Powiat staszowski	35	2 091	2 238
Bogoria (2)	4	220	210
Łubnice (2)	4	0	105
Oleśnica (2)	1	125	124
Osiek (3)	5	97	232
Osiek - miasto (4)	1	97	97
Osiek - obszar wiejski (5)	4	0	135
Połaniec (3)	4	450	446
Połaniec - miasto (4)	2	400	392
Połaniec - obszar wiejski (5)	2	50	54
Rytwiany (2)	3	177	187
Staszów (3)	12	897	815
Staszów - miasto (4)	5	597	557
Staszów - obszar wiejski (5)	7	300	258
Szydłów (2)	2	125	119
Powiat włoszczowski	29	1 236	1 314
Kluczewsko (2)	3	150	126
Krasocin (2)	9	240	311
Moskorzew (2)	2	52	52
Radków (2)	1	35	44
Secemin (2)	2	145	130
Włoszczowa (3)	12	614	651
Włoszczowa - miasto (4)	5	358	397
Włoszczowa - obszar wiejski (5)	7	256	254
Kielce (1)	86	7 359	7 328

Źródło: GUS – Bank Danych Lokalnych.

Oznaczenia: 1- gmina miejska, 2 – gmina wiejska, 3 – gmina miejsko wiejska, 4 – miasto w gminie miejsko-wiejskiej.

O niekorzystnej sytuacji dotyczącej wychowania przedszkolnego w regionie świętokrzyskim świadczy wysoka wartość wskaźnika dzieci przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego. Według najaktualniejszych danych GUS w 2018 r. wskaźnik ten dla dzieci w przedziale wiekowym 3-5 lat wyniósł w regionie świętokrzyskim 0,99 na jedno miejsce, podczas gdy w skali kraju zanotowano go na poziomie 0,89 dziecka na jedno miejsce. Najlepiej pod tym względem prezentuje się powiaty: m. Kielce gdzie wskaźnik ten osiągnął poziom 0,70 oraz powiat sandomierski 0,79. Sytuacja najbardziej niekorzystna pod tym względem była w powiecie starachowickim – 1,44 i opatowskim 1,41.

Tabela 9. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówkach wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.

Nazwa	Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego
	[osoba]
POLSKA	0,89
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0,99
Powiat buski	0,98
Powiat jędrzejowski	1,16
Powiat kazimierski	1,02
Powiat kielecki	1,30
Powiat konecki	1,11
Powiat opatowski	1,41
Powiat ostrowiecki	0,99
Powiat pińczowski	0,90
Powiat sandomierski	0,79
Powiat skarżyski	0,86
Powiat starachowicki	1,44
Powiat staszowski	0,93
Powiat włoszczowski	0,98
Powiat m.Kielce	0,70

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W województwie świętokrzyskim dzieci w wieku 3 – 5 lat, w 2018 r. było 31 817 (2,84% tej grupy wiekowej w skali kraju). Najwięcej z nich zamieszkiwało powiat ziemski kielecki oraz grodzki kielecki (odpowiednio: 6 236 i 5 161 osób). Najmniejsza liczba dzieci w opisywanym przedziale zamieszkiwała powiaty kazimierski (703 osoby) i pińczowski (967 osób).

Dzieci w wieku 3 – 6 lat w świętokrzyskim było 43 188, co stanowiło 2,86% wszystkich dzieci w Polsce w tym przedziale wiekowym. Najwięcej zamieszkiwało ich w powiecie kieleckim i m. Kielce (8 462 dzieci i 6 952 dzieci). Zdecydowanie najmniej żyło ich w powiecie kazimierskim – 989 osób.

W powiecie kieleckim i mieście na prawach powiatu Kielce mieszkało najwięcej dzieci w wieku 3 – 4 lata (odpowiednio: 4 189 oraz 3 468 osób). Najmniej dzieci w opisywanym przedziale wiekowym żyło w powiecie kazimierskim – 471, pińczowskim – 612 i włoszczowskim 834 osoby. Generalnie w regionie świętokrzyskim dzieci w wieku 3 – 4 lata żyło 2,84% populacji krajowej w tym wieku t.j. 21 244 osoby.

Podobnie jak to miało miejsce w wyżej opisywanych grupach wiekowych najwięcej dzieci w wieku 4 – 6 lat mieszkało w powiecie kieleckim i m. Kielce (6 296 i 5 184 dzieci), a najmniej w powiecie kazimierskim i pińczowskim (760 oraz 995 dzieci). W świętokrzyskim dzieci od lat 4 do 6 lat żyło 32 610 osób (2,87% w skali kraju tej grupy wiekowej).

Tabela 10. Dzieci w wieku przedszkolnym, w poszczególnych grupach wiekowych, w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.

Jednostka administracyjna	Dzieci w wieku przedszkolnym			
	Ogółem			
	dzieci w wieku 3 - 5 lat	dzieci w wieku 3 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 4 lat	dzieci w wieku 4 - 6 lat
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
POLSKA	1 119 549	1 509 433	748 897	1 136 935
ŚWIĘTOKRZYSKIE	31 817	43 188	21 244	32 610
Powiat buski	1 780	2 410	1 186	1 809
Powiat jędrzejowski	2 337	3 220	1 552	2 457
Powiat kazimierski	703	989	471	760
Powiat kielecki	6 236	8 462	4 189	6 296
Powiat konecki	1 961	2 680	1 278	2 061
Powiat opatowski	1 269	1 747	814	1 333
Powiat ostrowiecki	2 425	3 316	1 607	2 562
Powiat pińczowski	967	1 306	612	995
Powiat sandomierski	1 844	2 509	1 241	1 910
Powiat skarżyski	1 781	2 389	1 209	1 812
Powiat starachowicki	2 192	2 966	1 454	2 266
Powiat staszowski	1 955	2 628	1 329	1 969
Powiat włoszczowski	1 206	1 614	834	1 196
Powiat m.Kielce	5 161	6 952	3 468	5 184

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Ważnym elementem w polityce edukacji dzieci i młodzieży jest tzw. wskaźnik uprzedzszkolnienia. Państwa członkowskie UE założyły, iż 95% dzieci w wieku od 4 do wieku rozpoczęcia obowiązku szkolnego powinno znaleźć się w systemie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Biorąc pod uwagę ten wskaźnik zaznaczyć należy, że w grupach wiekowych 3 – 5 lat, 3 – 6 lat, 3 – 4 lata i 4 – 6 lat wartość 95% zarówno w dla województwa świętokrzyskiego (odpowiednio: 83,5%; 86,3%; 78,9%; 91,0%) jak i średniej dla kraju nie została przekroczona (odpowiednio: 87,3%; 89,5%; 83,5%; 93,4%). Analizując jednak dane na poziomie powiatów zauważyć można, że wartość wskaźnika uprzedzszkolnienia została przekroczona jedynie w mieście Kielce i wynosi odpowiednio dla w/w wartości: 101,2%, 102,4%; 98,9%; 104,9%. Powiatami gdzie wskaźniki uprzedzszkolnienia w poszczególnych przedziałach wiekowych przyjmują najniższe wartości to powiaty: opatowski, konecki, kazimierski, jędrzejowski i buski.

Zdecydowanie zauważalny jest bardzo wysoki poziom uprzedzszkolnienia na obszarach miejskich, gdzie osiąga wartości od 83,7% w grupie wiekowej 3 – 4 lata na obszarze powiatu skarżyskiego, do wartości 249,6% w grupie wiekowej dzieci 4 – 6 lat na terenie powiatu kazimierskiego.

Na obszarach wiejskich wskaźnik uprzedzszkolnienia przyjmuje dużo niższe wartości i waha się od wartości 44,1% w grupie wiekowej 3 – 5 lat w powiecie kazimierskim, do 81,8% w przedziale wiekowym dzieci 4 – 6 lat na obszarze powiatu sandomierskiego.

Tabela 11. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w poszczególnych grupach wiekowych, w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.

Jednostka administracyjna	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym											
	Ogółem				w miastach				na wsi			
	dzieci w wieku 3 - 5 lat	dzieci w wieku 3 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 4 lat	dzieci w wieku 4 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 5 lat	dzieci w wieku 3 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 4 lat	dzieci w wieku 4 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 5 lat	dzieci w wieku 3 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 4 lat	dzieci w wieku 4 - 6 lat
	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
	POLSKA	87,3	89,5	83,5	93,4	101,9	103,4	99,0	106,7	67,0	70,5	61,9
ŚWIĘTOKRZYSKIE	83,5	86,3	78,9	91,0	108,5	111,3	104,4	115,7	65,5	68,2	60,3	73,2
Powiat buski	76,6	81,3	70,4	87,1	189,6	190,8	180,1	195,6	44,5	49,4	38,5	55,3
Powiat jędrzejowski	80,2	83,7	74,0	88,8	116,6	122,9	108,0	133,7	67,4	69,8	61,3	73,5
Powiat kazimierski	79,4	83,8	73,9	88,7	233,6	244,9	229,2	249,6	44,1	49,0	37,7	54,5
Powiat kielecki	81,8	83,8	76,6	89,3	173,7	186,6	167,7	197,8	74,7	75,9	69,3	81,0
Powiat konecki	76,1	79,0	71,4	83,4	133,9	130,8	126,8	134,5	48,0	53,2	43,1	58,3
Powiat opatowski	74,2	78,3	66,6	85,3	151,6	158,8	141,1	171,1	57,6	60,3	50,3	66,3
Powiat ostrowiecki	83,2	86,0	80,4	90,2	94,7	97,4	91,3	102,8	62,8	65,3	61,0	67,8
Powiat pińczowski	83,7	86,4	78,8	90,5	133,5	140,9	124,8	142,7	67,6	68,0	63,4	72,4

Powiat sandomierski	83,9	85,7	80,0	89,1	98,4	99,5	94,0	103,3	76,4	78,5	72,6	81,8
Powiat skarżyski	81,3	83,8	80,1	86,9	84,9	88,3	83,7	92,1	72,1	72,5	70,9	73,8
Powiat starachowicki	79,5	83,0	73,3	88,8	89,7	91,1	84,6	95,3	68,2	73,9	60,8	81,6
Powiat staszowski	79,5	83,4	73,1	89,8	115,2	119,2	106,7	125,2	62,3	66,0	56,8	72,2
Powiat włoszczowski	75,0	79,9	68,1	88,4	105,0	113,6	96,3	123,0	67,4	70,9	61,4	78,9
Powiat m.Kielce	101,2	102,4	98,9	104,9	101,2	102,4	98,9	104,9	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Analizując wskaźnik uprzedzkolnienia na poziomie gmin z uwzględnieniem obszarów miejskich i wiejskich zaobserwować można, ogromne dysproporcje w poziomie uprzedzkolnienia dzieci w wieku 3 – 5 lat, 3 – 6 lat, 3 – 4 lata, 4 – 6 lat. Wskaźnik najwyższe wartości przyjmuje na obszarze miejskim gminy Wiślica odpowiednio dla wymienionych grup wiekowych 415,4%; 600,0%; 366,7% i 708,3%. Również najniższe wartości wskaźnika zanotowano dla gminy Wislica na obszarach wiejskich (3,1%; 3,3%, 0,0% 4,8%). Na obszarze pozostałych gmin tak dużej rozbieżności w wartościach w/w wskaźnika nie stwierdzono.

Tabela nr 12. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, grupach wiekowych, według powiatów i gmin w województwie świętokrzyskim w 2018 r. ze wskazaniem agregatu miasto-wieś

Jednostka administracyjna	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym			
	Ogółem			
	dzieci w wieku 3 - 5 lat	dzieci w wieku 3 - 6 lat	dzieci w wieku 3 - 4 lat	dzieci w wieku 4 - 6 lat
	2018	2018	2018	2018
	[%]	[%]	[%]	[%]
	POLSKA	87,3	89,5	83,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	83,5	86,3	78,9	91,0
Powiat buski	76,6	81,3	70,4	87,1
Busko-Zdrój (3)	90,4	92,2	84,8	94,7
Busko-Zdrój - miasto (4)	158,3	152,2	151,5	153,7
Busko-Zdrój - obszar wiejski (5)	37,8	42,8	29,9	47,5
Gnojno (2)	75,9	80,6	78,4	85,2
Nowy Korczyn (2)	53,8	62,0	44,6	73,9
Pacanów (2)	76,4	79,8	61,5	89,3
Solec-Zdrój (2)	64,1	72,9	54,0	82,6
Stopnica (3)	74,6	78,5	77,4	80,7
Stopnica - miasto (4)	408,3	443,5	423,8	454,3
Tuczępy (2)	72,6	82,3	70,2	89,7
Wiślica (3)	41,4	54,5	32,7	66,4
Wiślica - miasto (4)	415,4	600,0	366,7	708,3
Wiślica - obszar wiejski (5)	3,1	3,3	0,0	4,8
Powiat jędrzejowski	80,2	83,7	74,0	88,8

Imielno (2)	62,7	65,1	53,7	72,6
Jędrzejów (3)	95,9	96,4	90,1	100,7
Jędrzejów - miasto (4)	126,3	131,5	118,6	143,0
Jędrzejów - obszar wiejski (5)	67,2	64,2	61,6	64,4
Małogoszcz (3)	80,6	85,1	81,0	88,6
Małogoszcz - miasto (4)	134,0	139,8	129,4	147,6
Małogoszcz - obszar wiejski (5)	57,4	61,5	57,7	62,6
Nagłowice (2)	72,4	74,7	55,1	83,1
Oksa (2)	78,6	77,9	75,4	81,1
Sędziszów (3)	75,3	82,4	70,1	88,6
Sędziszów - miasto (4)	87,1	96,6	74,8	106,9
Sędziszów - obszar wiejski (5)	65,0	68,8	65,9	71,5
Słupia (2)	66,2	72,6	59,8	77,0
Sobków (2)	73,0	78,7	64,2	85,7
Wodzisław (2)	69,0	72,5	59,4	76,3
Powiat kazimierski	79,4	83,8	73,9	88,7
Bejsce (2)	54,8	67,6	52,6	76,2
Czarnocin (2)	65,8	81,1	58,8	90,8
Kazimierza Wielka (3)	94,3	94,2	87,7	96,2
Kazimierza Wielka - miasto (4)	225,0	227,5	223,9	227,6
Kazimierza Wielka - obszar wiejski (5)	35,5	38,7	27,6	43,5
Opatowiec (2)	98,6	96,9	89,4	101,4
Skalbmierz (3)	55,1	63,7	55,7	69,8
Skalbmierz - miasto (4)	266,7	307,9	245,5	332,1
Skalbmierz - obszar wiejski (5)	2,8	6,7	0,0	9,1
Powiat kielecki	81,8	83,8	76,6	89,3
Bieliny (2)	76,8	76,6	67,8	79,8
Bodzentyn (3)	80,9	82,4	77,7	88,1
Bodzentyn - miasto (4)	137,7	148,1	123,1	155,6
Bodzentyn - obszar wiejski (5)	69,1	67,8	68,0	72,0
Chęciny (3)	67,8	72,3	62,9	80,1
Chęciny - miasto (4)	91,9	106,7	86,0	125,2
Chęciny - obszar wiejski (5)	57,5	59,3	52,8	63,8
Chmielnik (3)	78,1	82,4	72,1	89,5
Chmielnik - miasto (4)	235,6	239,0	214,1	245,6
Chmielnik - obszar wiejski (5)	16,6	18,8	13,5	23,8
Daleszyce (3)	86,2	88,2	84,7	89,7
Daleszyce - miasto (4)	188,6	199,0	195,9	211,7
Daleszyce - obszar wiejski (5)	63,1	64,4	59,8	64,8

Górno (2)	82,0	86,3	80,7	93,4
Łagów (3)	82,9	86,8	81,5	93,3
Łagów - miasto (4)	240,0	261,2	241,7	269,6
Łagów - obszar wiejski (5)	34,2	33,6	31,3	38,5
Łopuszno (2)	90,5	89,9	83,2	94,8
Masłów (2)	72,9	72,0	68,3	77,1
Miedziana Góra (2)	67,0	68,8	65,4	70,2
Mniów (2)	75,6	82,0	61,2	93,8
Morawica (3)	91,9	90,7	92,2	91,7
Morawica - miasto (4)	215,4	231,9	216,7	239,3
Morawica - obszar wiejski (5)	78,6	75,6	78,4	75,8
Nowa Słupia (2)	83,3	85,8	78,4	90,4
Piekoszów (2)	99,8	95,8	90,7	101,2
Pierzchnica (2)	76,8	77,8	72,1	82,0
Raków (2)	72,7	79,0	66,3	88,1
Sitkówka-Nowiny (2)	111,1	117,0	102,0	124,9
Strawczyn (2)	58,6	65,4	49,4	77,5
Zagnańsk (2)	92,2	93,7	88,5	99,1
Powiat konecki	76,1	79,0	71,4	83,4
Fałków (2)	64,4	67,8	41,5	78,4
Gowarczów (2)	60,0	66,7	51,5	74,4
Końskie (3)	90,3	92,4	87,2	95,7
Końskie - miasto (4)	133,2	130,5	122,5	137,1
Końskie - obszar wiejski (5)	49,7	54,7	48,9	57,8
Radoszyce (3)	66,0	71,4	63,8	74,2
Radoszyce - miasto (4)	145,7	134,9	149,2	134,0
Radoszyce - obszar wiejski (5)	20,5	35,7	15,4	40,0
Ruda Maleniecka (2)	65,8	71,6	61,0	79,1
Słupia Konecka (2)	69,8	71,4	68,4	75,3
Smyków (2)	61,9	63,5	57,1	72,5
Stąporków (3)	65,7	68,7	60,6	72,5
Stąporków - miasto (4)	128,0	129,2	125,9	127,7
Stąporków - obszar wiejski (5)	29,5	32,8	22,9	38,5
Powiat opatowski	74,2	78,3	66,6	85,3
Baćkowice (2)	78,0	80,7	70,6	83,7
Iwaniska (2)	82,5	83,9	77,2	90,8
Lipnik (2)	82,2	84,9	74,7	87,3
Opatów (3)	89,8	91,2	84,4	97,0
Opatów - miasto (4)	166,9	166,5	154,4	177,0

Opatów - obszar wiejski (5)	18,8	15,9	16,0	17,6
Ożarów (3)	69,3	77,5	63,2	87,4
Ożarów - miasto (4)	134,6	149,3	125,4	163,6
Ożarów - obszar wiejski (5)	25,6	29,6	24,3	34,4
Sadowie (2)	39,0	46,9	29,4	54,1
Tarłów (2)	51,7	57,9	45,5	64,3
Wojciechowice (2)	80,4	83,3	60,4	95,8
Powiat ostrowiecki	83,2	86,0	80,4	90,2
Ostrowiec Świętokrzyski (1)	92,4	94,7	90,6	98,9
Bałtów (2)	69,0	77,1	62,9	88,9
Bodzechów (2)	76,8	79,4	74,8	80,8
Ćmielów (3)	58,7	59,8	50,4	64,4
Ćmielów - miasto (4)	104,8	112,5	75,6	139,7
Ćmielów - obszar wiejski (5)	30,8	28,4	33,8	22,9
Kunów (3)	70,7	72,3	68,9	77,6
Kunów - miasto (4)	139,7	143,2	122,7	161,9
Kunów - obszar wiejski (5)	48,9	47,2	49,2	49,2
Waśniów (2)	68,3	73,7	64,1	77,7
Powiat pińczowski	83,7	86,4	78,8	90,5
Działoszyce (3)	55,0	63,6	39,0	71,3
Działoszyce - miasto (4)	227,3	300,0	111,1	358,3
Działoszyce - obszar wiejski (5)	35,7	35,6	26,0	40,0
Kije (2)	85,7	84,7	81,9	88,8
Michałów (2)	58,5	64,6	49,4	71,4
Pińczów (3)	98,6	101,6	96,9	103,7
Pińczów - miasto (4)	128,9	132,8	125,7	132,1
Pińczów - obszar wiejski (5)	73,7	74,7	73,7	78,5
Złota (2)	74,3	68,9	62,0	73,9
Powiat sandomierski	83,9	85,7	80,0	89,1
Sandomierz (1)	100,2	100,0	96,4	100,9
Dwikozy (2)	91,3	89,7	88,7	91,0
Klimontów (2)	74,1	81,2	66,7	87,7
Koprzywnica (3)	76,0	76,0	72,2	81,1
Koprzywnica - miasto (4)	104,8	116,7	86,8	143,3
Koprzywnica - obszar wiejski (5)	56,5	48,4	62,7	43,4
Łonów (2)	75,1	79,9	65,9	87,9
Obrazów (2)	69,5	70,5	64,9	73,8
Samborzec (2)	82,7	84,7	81,1	84,9
Wilczyce (2)	75,8	79,2	75,4	84,2

Zawichost (3)	65,2	68,6	63,2	76,8
Zawichost - miasto (4)	69,6	69,0	74,2	74,4
Zawichost - obszar wiejski (5)	62,1	68,4	55,6	78,1
Powiat skarżyski	81,3	83,8	80,1	86,9
Skarżysko-Kamienna (1)	84,4	88,1	83,3	91,5
Bliżyn (2)	64,5	65,4	63,0	68,9
Łączna (2)	78,4	78,3	74,0	81,7
Skarżysko Kościelne (2)	77,8	75,8	75,6	74,9
Suchedniów (3)	83,5	86,8	84,1	91,3
Suchedniów - miasto (4)	87,8	89,1	85,9	95,4
Suchedniów - obszar wiejski (5)	55,2	71,8	70,6	68,6
Powiat starachowicki	79,5	83,0	73,3	88,8
Starachowice (1)	88,8	90,6	83,4	94,8
Brody (2)	71,3	75,1	63,5	81,5
Mirzec (2)	71,7	77,9	62,6	89,3
Pawłów (2)	67,8	74,6	60,2	83,2
Wąchock (3)	74,2	74,5	72,8	74,8
Wąchock - miasto (4)	104,6	100,0	105,0	102,9
Wąchock - obszar wiejski (5)	53,2	55,7	52,4	52,8
Powiat staszowski	79,5	83,4	73,1	89,8
Bogoria (2)	72,8	75,8	60,8	84,3
Łubnice (2)	71,3	75,6	66,2	80,9
Oleśnica (2)	71,6	79,2	68,4	89,2
Osiek (3)	68,6	75,3	61,2	80,7
Osiek - miasto (4)	106,7	114,1	97,7	121,9
Osiek - obszar wiejski (5)	54,8	60,3	45,6	65,1
Połaniec (3)	87,1	89,9	83,0	94,3
Połaniec - miasto (4)	115,0	117,7	110,8	121,3
Połaniec - obszar wiejski (5)	32,0	32,3	31,0	35,9
Rytwiany (2)	78,5	80,5	70,2	87,6
Staszów (3)	86,0	90,4	78,5	97,3
Staszów - miasto (4)	116,9	121,2	105,6	128,8
Staszów - obszar wiejski (5)	54,3	58,4	49,8	63,9
Szydłów (2)	69,5	69,0	68,8	74,0
Powiat włoszczowski	75,0	79,9	68,1	88,4
Kluczewsko (2)	69,5	75,4	62,9	85,0
Krasocin (2)	69,5	76,4	61,0	88,9
Moskorzew (2)	48,0	54,8	38,3	65,7
Radków (2)	63,0	68,8	64,5	75,0

Secemin (2)	66,7	68,4	60,7	77,1
Włoszczowa (3)	87,3	90,4	80,9	96,0
Włoszczowa - miasto (4)	105,0	113,6	96,3	123,0
Włoszczowa - obszar wiejski (5)	70,8	68,7	67,2	70,3
Powiat m.Kielce	101,2	102,4	98,9	104,9

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Oznaczenia: 1- gmina miejska, 2 – gmina wiejska, 3 – gmina miejsko wiejska, 4 – miasto w gminie miejsko-wiejskiej.

III. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Na terenie województwa świętokrzyskiego zostało wyznaczonych pięć tzw. obszarów strategicznej inwestycji (OSI). **To miejsca o szczególnym potencjale lub barierach rozwojowych, wymagające najpilniejszego wsparcia finansowego, co uwzględniono w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020.** Są to: Obszar Funkcjonalny Kielc, miasta północy regionu tracące swoje funkcje społeczno-gospodarcze (Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna), gminy skupione wokół Gór Świętokrzyskich, obszary wiejskie o najgorszym dostępie do usług publicznych i obszar uzdrowiskowy (okolice Buska-Zdroju i Solca-Zdroju). Projekty w ramach OSI nie będą realizowane przez pojedyncze samorzady, ale ich partnerstwa.

Kielecki Obszar Funkcjonalny (KOF) powołano w styczniu 2014 r. Poza Kielcami w jego skład wchodzi gminy: Chęciny, Chmielnik, Daleszyce, Górno, Mastów, Miedziana Góra, Morawica, Piekoszków, Sitkówka-Nowiny, Strawczyn i Zagnańsk. Samorzady w ramach KOF mogą sięgać po środki z RPO m. in. w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). Zarezerwowano na ten cel 82 mln euro. Realizacja przedsięwzięć ma służyć podniesieniu konkurencyjności stolicy województwa świętokrzyskiego, przez zwiększenie integracji miasta z otaczającymi je gminami. W ramach ZIT ma być realizowana jedna inwestycja drogowa w Kielcach, dotycząca przebudowy ul. Zagnańskiej, ul. Witosa i budowy ich przebiecia do ul. Radomskiej (północno-wschodnia część miasta). Kolejnym planem jest budowa Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego - ośrodka kształcenia zawodowego, które powstanie w sąsiedztwie Kieleckiego Parku Technologicznego. W zamierzeniach jest także realizacja w gminach skupionych w Kieleckim Obszarze Funkcjonalnym projektów obejmujących termomodernizację budynków użyteczności publicznej, wymianę oświetlenia ulicznego na energooszczędne, modernizację zaniedbanych zbiorników wodnych dla celów rekreacyjnych oraz budowę i modernizację sieci ścieżek rowerowych. Władze miasta Kielce oceniły, że **idea ZIT jest dobra, by integrować teren obszaru funkcjonalnego Kielc, tym bardziej, że duża ilość kielczan wyprowadza się w okolice miasta.**

Innym dużym obszarem jest OSI dedykowany miastom północnej części regionu. Zaplanowano dla nich 59 mln euro. Na wsparcie mogą liczyć tam m. in. projekty z zakresu efektywności energetycznej, rewitalizacji, a także projekty miękkie dotyczące rozwoju kadr i firm, czy dotyczące szkolnictwa zawodowego. Początkiem współpracy samorządów Ostrowca, Skarżyska i Starachowic oraz tutejszych powiatów, związanej ze wspólnym aplikowaniem o środki unijne w ramach OSI, było zawarcie w październiku 2014 r., partnerskiego porozumienia "Trójmiasto nad Kamienną".

Ogółem w województwie świętokrzyskim z 14 powiatów w zasadzie wszystkie uwzględnione są w Obszarach Strategicznej Interwencji. W powiecie kieleckimi funkcjonuje Kielecki Obszar Funkcjonalny obejmujący m. Kielce i 11 z 18 gmin. Kolejnych 5 gmin powiatu kieleckiego (Bodzentyn, Łągów, Łopuszno, Pierzchnica i Raków) zostało zaliczonych do obszaru o najgorszym dostępie do usług, a dodatkowo gminy Bodzentyn i Łągów do obszaru turystycznego Gór Świętokrzyskich. Ze 102 gmin województwa świętokrzyskiego 63 znalazło się w OSI.

WNIOSKI

W dobie dynamicznie zachodzących zmian cywilizacyjnych edukacja jest postrzegana, jako najważniejsza inwestycja w przyszłość. Zgodnie z przyjętymi założeniami podmiotem w procesie edukacji jest dziecko, a nauczyciel ma mu towarzyszyć w procesie zdobywania wiedzy, nowych doświadczeń i umiejętności. Kładziony jest nacisk na potrzebę wspierania innowacyjnych, twórczych i stosujących nowoczesne metody nauczycieli w celu tworzenia optymalnych programów nauczania i zapewnienia ich należytej realizacji.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że obecnie w Polsce widoczny jest deficyt miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego. Jednym z województw, które szczególnie boryka się z tym problemem jest województwo świętokrzyskie. W województwie świętokrzyskim w 2018 r. było 808 placówek wychowania przedszkolnego, co stanowiło zaledwie 3,65% tego typu placówek w kraju. Znajdowało się w nich 32 120 miejsc przedszkolnych (2,55% w skali kraju). Natomiast do placówek przedszkolnych uczęszczało znacznie więcej bo 38 325 dzieci, co świadczy o deficycie miejsc przedszkolnych.

Zaznaczyć należy, iż wraz ze wzrostem liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym musi zwiększyć się liczba nauczycieli w placówkach wychowania przedszkolnego. Osiągnięcie zakładanego w krajach UE poziomu uprzedzskolnienia na poziomie 95% powinno proporcjonalnie stwarzać nowe miejsca pracy związane z edukacją przedszkolną.

Choć ponad 68% placówek związanych z edukacją przedszkolną w 2018 r. usytuowana była na obszarach wiejskich, to uczęszczała do nich niespełna połowa wszystkich przedszkolaków w województwie (45,73%).

O niekorzystnej sytuacji dotyczącej wychowania przedszkolnego w 2018 r., świadczy również wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego. W regionie świętokrzyskim wynosił 0,99.

Analizując tzw. wskaźnik uprzedzskolnienia również widać, że sytuacja w województwie świętokrzyskim w 2018 r. i pod tym względem jest niekorzystna. Biorąc pod uwagę ten wskaźnik, w grupach wiekowych 3 – 5 lat, 3 – 6 lat, 3 – 4 lata i 4 – 6 lat osiągnął on w regionie następujące wartości: 83,5%; 86,3%; 78,9%; 91,0%) i w każdej grupie wiekowej jest niższy od średniej krajowej, która wynosi odpowiednio: 87,3%; 89,5%; 83,5%; 93,4%.

Zdecydowanie zauważalny jest bardzo wysoki poziom uprzedzskolnienia biorąc pod uwagę poziom agregacji na szczeblu powiatowym, na obszarach miejskich od 83,7% do 249,6%. Wskaźnik ten w/w agregacji nigdzie w 2018 r., w opisywanych przedziałach wiekowych nie przekroczył 82%.

Analizując wskaźnik uprzedzskolnienia zagregowany do poziomu gmin zauważalne są bardzo duże dysproporcje dla grup wiekowych 3 – 5 lat, 3 – 6 lat, 3 – 4 lata, 4 – 6 lat w odniesieniu do obszarów miejskich i wiejskich wynoszące od kilku do kilkuset procent.

W grudniu 2015 r. zmianie uległa ustawa o systemie oświaty wprowadzając obowiązek szkolny dziecka od 7-ego roku życia i dając dowolność wyboru rodzicom oraz możliwość wysłania dziecka 6-letniego do szkoły. Jednocześnie dziecko w wieku 6 lat ma obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w wybranej placówce wychowania przedszkolnego. W związku z tym wszystkie dzieci 6-letnie oraz wszystkie chętne dzieci 5-letnie i 4-letnie muszą mieć zapewnione miejsce realizacji wychowania przedszkolnego w przedszkolach, o oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych lub w punktach przedszkolnych, czy w innych formach wychowania przedszkolnego. Pociąga to za sobą znaczną trudność w określeniu zapotrzebowania na miejsca w takich placówkach.

Opisując stan i strukturę demograficzną województwa świętokrzyskiego warto nadmienić, że liczba ludności zamieszkującej region ulega stałemu spadkowi. W 2015 roku wynosiła ona 1 257 179 osób, a w 2018 roku już 1 241 546 osoby. Najwięcej osób zamieszkiwało w 2018 r. w powiecie kieleckim (210 694 osoby), a najmniej w kazimierskim (33 851 osób). Zaznaczyć należy, że województwo świętokrzyskie znajduje się w grupie województw z najtrudniejszą sytuacją demograficzną, związaną z ubytkiem ludności oraz procesem starzenia się społeczeństwa. Zmniejszenie liczby dzieci jest rezultatem przemian w procesach demograficznych i migracyjnych, a przede wszystkim głębokiej depresji urodzeniowej z lat 90-tych oraz z początku tego stulecia.²⁶

Jednym ze sposobów odwrócenia niekorzystnych trendów demograficznych jest zapewnienie opieki dzieciom w wieku przedszkolnym, w tym w placówkach specjalnych, co spowoduje możliwość skorelowania obowiązków wychowawczych rodziców z wymogami zawodowymi.

Ponadto daje się zaobserwować zjawisko dowożenia dzieci do placówek wychowania przedszkolnego nie w miejscu zamieszkania, ale do miejscowości, gdzie pracują rodzice, co także należy uwzględnić analizując obraz stworzony na podstawie danych statystycznych.

Wobec tego zasadne jest wsparcie dla tego typu placówek we wszystkich gminach regionu.

²⁶ Główny Urząd Statystyczny: „Dzieci w Polsce. Charakterystyka demograficzna”, Warszawa, czerwiec 2015 rok;

SPIS TABEL

Tabela nr 1. Stan ludności w województwie świętokrzyskim w 2015 - 2018.....	15
Tabela nr 2. Urodzenia żywe na 1 000 ludności w województwie świętokrzyskim w latach 2015-2018 w podziale na powiaty.	16
Tabela nr 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności ogółem w podziale na powiaty.....	17
Tabela nr 4. Przyrost naturalny na 1 000 ludności ogółem w podziale na województwa.....	18
Tabela nr 5. Liczba urodzeń żywych w województwie świętokrzyskim w latach 2015-2018.	18
Tabela nr 6. Współczynnik dzietności w latach 2015-2018.....	19
Tabela nr 7. Liczba placówek wychowania przedszkolnego, liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego według województw 2018 r.....	22
Tabela nr 8. Tabela nr 8. Liczba placówek wychowania przedszkolnego, liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego oraz liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego według powiatów i gmin w województwie świętokrzyskim w 2018 r. ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	23
Tabela nr 9. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówkach wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.....	28
Tabela nr 10. . Dzieci w wieku przedszkolnym, w poszczególnych grupach wiekowych, w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.....	29
Tabela nr 11. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w poszczególnych grupach wiekowych, w województwie świętokrzyskim według powiatów w 2018 r.....	30
Tabela nr 12. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, grupach wiekowych, według powiatów i gmin w województwie świętokrzyskim w 2018 r. ze wskazaniem agregatu miasto-wieś.....	31

BIBLIOGRAFIA

Literatura

1. Główny Urząd Statystyczny: „Dzieci w Polsce. Charakterystyka demograficzna”, Warszawa, czerwiec 2015 rok;
2. Główny Urząd Statystyczny: „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019”, Warszawa, Gdańska 2019 rok;
3. Kontrakt Terytorialny dla województwa świętokrzyskiego;
4. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji: „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju”, Warszawa 2013 r.;
5. Ministerstwo Edukacji Narodowej: „Poradnik dla rodziców Wychowanie przedszkolne i edukacja szkolna dziecka sześciolatniego i siedmioletniego”, Warszawa;
6. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”;
7. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, UCHWAŁA Nr 157 RADY MINISTRÓW z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020: „Strategia Rozwoju Kraju 2020”, Warszawa, 2012 r.;
8. Ministerstwo Rozwoju: „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa”, Ministerstwo Rozwoju Departament Koordynacji Strategii i Polityk Rozwoju, Warszawa, 2015 rok;
9. Murawska B.: „Edukacja wczesnoszkolna”, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2014 r.;
10. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017 r.
11. Swianiewicz P.: „Edukacja przedszkolna”, Wydawnictwo ICM, Warszawa, 2012 r.
12. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim z uwzględnieniem potrzeby tworzenia placówek specjalnych, oddziałów integracyjnych oraz propagowania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej w wychowaniu przedszkolnym”, Kielce, 2016 r.;
13. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Analiza zapotrzebowania na usługi edukacji przedszkolnej na obszarze województwa świętokrzyskiego”, Kielce 2015 r.;
14. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego: „Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020”, Kielce 2014 r.;
15. Urząd Statystyczny w Kielcach: „Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie świętokrzyskim w 2014 roku”, ZWS Radom, Kielce, 2015 rok;

STRONY INTERNETOWE

1. <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>;
2. https://www.mr.gov.pl/media/3336/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf;
3. http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf;
4. http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf;
5. https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/_Umowa__Partnerstwa_zmieniona_012016.pdf;
6. <http://kielce.stat.gov.pl/aktualnosci/prognoza-demograficzna-na-lata-2014-2050-dla-wojewodztwa-swietokrzyskiego,56,1.html>
7. <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/temat>
8. <http://kielce.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-wojewodztwa-swietokrzyskiego-2017,4,16.html>
9. <http://kielce.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/inne-opracowania/prognoza-demograficzna-na-lata-2014-2050-dla-wojewodztwa-swietokrzyskiego,6,1.htm>